

Neoficialus vertimas

Europos Taryba

**KONSULTACINĖ EUROPOS TEISĖJŲ TARYBA
(CCJE)**

NUOMONĖ NR. 4

**KONSULTACINĖ EUROPOS TEISĖJŲ TARYBA (CCJE)
EUROPOS TARYBOS MINISTRŲ KOMITETO DĖMESIUI**

**DĖL TINKAMO TEISĖJŲ ĮVADINIO MOKYMO IR KVALIFIKACIJOS KĖLIMO
DARBO METU NACIONALINIU IR EUROPOS LYGIU**

Ižanga

1. Šiuo metu, kai stebime išaugusį dėmesį teismų vaidmeniui ir svarbai, kuri suvokiama kaip svarbiausias šalies institucijų demokratinio funkcionavimo garantas nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygiu, būsimų teisėjų mokymų prieš jiems pradėdant eiti teisėjo pareigas ir kvalifikacijos kėlimo darbo metu klausimai yra labai svarbūs (žr. CCJE nuomonės Nr. 1 (2001) 10–13 punktus ir nuomonės Nr. 3 (2002) 25 ir 50.ix punktus).
2. Teismų nepriklausomumas visų pakopų teismų ir įvairios jurisdikcijos teisėjams suteikia ne tik teisių, bet ir pareigų, susijusių su etika. Pastarosios pabrėžia teisėjų pareigą profesionaliai ir kruopščiai atlikti jiems paskirtą darbą. Tai leidžia manyti, kad teisėjai turėtų pasižymėti mokymų, kurie yra teisėjų pareiga ir teisė, metu įgytais, išugdytais ir patobulintais profesiniais gebėjimais.
3. Ypač svarbu, kad į teisėjus atrinktiems ir turintiems teisinį išsilavinimą kandidatams būtų organizuoti nuodugnūs ir įvairias sritis apimantys mokymai, būtini norint tinkamai atlikti savo pareigas.
4. Atsižvelgiant į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos reikalavimus šie mokymai taip pat yra teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo garantas.
5. Galiausiai mokymai yra būtina sąlyga, kad teismai būtų gerbiami ir verti pagarbos. Piliečių pasitikėjimas teismų sistema sustiprės, jeigu teisėjo žinios bus išsamios ir apims daugiau sričių negu vien tik formalios teisinės žinios: ir svarbias socialines sritis, taip pat asmeninius sugebėjimus, reikalingus posėdžių metu, ir supratingumą, kuris leis susidoroti su bylomis ir tinkamai padėti visiems žmonėms. Trumpai tariant, mokymai yra būtini objektyviam, nešališkam ir kompetentingam teisėjų funkcijų atlikimui ir teisėjų apsaugai nuo netinkamos įtakos.
6. Europos valstybėse įvadiniai mokymai ir kvalifikacijos kėlimas darbo metu labai skiriasi. Iš dalies šiuos skirtumus galima susieti su teismų sistemų išskirtiniais bruožais. Kai kurios valstybės siūlo ilgus formalius mokymus specialiose įstaigose, po kurių būna tolimesni intensyvūs kursai. Kitos siūlo stažuotės tipo mokymus, kai patyręs teisėjas prižiūri naują, remdamasis konkrečiais pavyzdžiais perteikia savo žinias ir duoda profesinių patarimų, parodydamas, kaip spręsti bylą ir kaip išvengti didaktikos. Bendrosios teisės valstybės labai pasitiki ilgalaike profesine patirtimi, dažniausiai dirbant advokatu. Yra daugybė valstybių, kuriose teisėjų mokymai iki tam tikro lygio yra privalomi.
7. Nepaisant nacionalinių valstybių institucijų sistemų įvairovės ir kai kuriose valstybėse išskylančių problemų, mokymai turi būti svarbūs visoms valstybėms, siekiant pagerinti ne tik teismuose dirbančių asmenų gebėjimus, bet ir teismų darbą.
8. Teisėjų mokymų svarbą pripažįsta ir tokie tarptautiniai dokumentai kaip Jungtinių Tautų Pagrindiniai teismų nepriklausomumo principai, priimti 1985 metais, Europos Tarybos tekstai, priimti 1994 metais (rekomendacija Nr. R (94) 12 dėl teisėjų nepriklausomumo, jų veiklos efektyvumo ir vaidmens) ir 1998 metais (Europos chartija dėl teisėjų statuto), tai taip pat buvo pabrėžta ir CCJE nuomonės Nr.1 11 punkte.

I. Teisė į mokymus ir lygmuo, kuriame ši teisė turi būti garantuota

9. Konstituciniai principai turėtų užtikrinti teisėjų nepriklausomumą ir nešališkumą, nuo kurio priklauso teisėjų veiklos teisėtumas, o teisėjai turėtų užtikrinti aukštą profesinės kompetencijos lygį (žr. CCJE nuomonės Nr. 3 50.ix punktą).
10. Teisėjų mokymus daugelyje valstybių reglamentuoja specialūs teisės aktai. Svarbiausia mokymų svarbą pabrėžti teisėjų statusą reglamentuojančiose taisyklėse. Teisės aktai neturėtų tiksliai apibrėžti mokymų turinio, tačiau šią užduotį turėtų paskirti specialiai institucijai, kuri sudarytų mokymų planus, pravestų mokymus ir juos stebėtų.
11. Valstybė privalo aprūpinti teismus ar kitą nepriklausomą instituciją, atsakingą už mokymų organizavimą ir priežiūrą, būtinomis priemonėmis ir padengti teisėjų ar kitų asmenų patirtas išlaidas.
12. Todėl CCJE kiekvienai valstybei rekomenduoja teisėjų statusą apibrėžiančiose taisyklėse numatyti nuostatas dėl teisėjų mokymų.

II. Už mokymus atsakinga institucija

13. Europos chartija dėl teisėjų statuto (2.3 punktas) teigia, kad institucija, atsakinga už teisėjų mokymų programos kokybės vertinimą, turi būti nepriklausoma nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios ir bent pusė jos narių turi būti teisėjai. Aiškinamasis memorandumas taip pat nurodo, kad teisėjų mokymai neturi apsiriboti vien tik sausu teisiniu mokymu, o turėtų būti atsižvelgiama ir į tai, kad teisėjai dažnai patenka į sudėtingas ir keblias situacijas.
14. Taip išryškėja už mokymus ir jų turinį atsakingos institucijos nepriklausomumo ir jos narių svarba. Tai teisėjų nepriklausomumo principo rezultatas.
15. Teisėjų mokymai yra svarbūs visuomenei. Institucija, atsakinga už tokių mokymų programos sudarymą ir sprendžianti, kokio pobūdžio mokymus reikia organizuoti, turi išsaugoti savo nepriklausomumą.
16. Teismai turėtų atlikti pagrindinį vaidmenį arba patys būti atsakingi už mokymų organizavimą ir priežiūrą. Atsižvelgdama į Europos chartijos dėl teisėjų statuto rekomendacijas, CCJE mano, kad šios pareigos kiekviename valstybėje turėtų būti patikėtos ne Teisingumo ministerijai ar įstatymų leidžiamajai arba vykdomajai valdžiai atskaitingai institucijai, o teismams arba kitai nepriklausomai institucijai (įskaitant Teismo paslaugų komisiją). Teisėjų asociacijos taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant ir palengvinant mokymų organizavimą, dirbant kartu su teismais arba kitomis tiesiogiai atsakingomis institucijomis.
17. Siekiant užtikrinti tinkamą funkcijų paskirstymą, viena institucija neturėtų būti tiesiogiai atsakinga už teisėjų mokymus ir už teisėjų drausmės priežiūrą. Todėl CCJE rekomenduoja visus su mokymais susijusius reikalus paskirti specialiai nepriklausomai institucijai, turinčiai savo biudžetą, kuri būtų pavaldi teismams, ar kitai nepriklausomai institucijai, kuri konsultuodamasi su teisėjais galėtų parengti teisėjų mokymų programas ir užtikrinti jų įgyvendinimą.
18. Už mokymus atsakinga institucija neturi būti **tiesiogiai** atsakinga už teisėjų skyrimą ir paaukštinimą. Jei institucija (pvz., Teismo paslaugų komisija), **numatyta CCJE nuomonės Nr. 1 73.3, 37 ir 45 punktuose**, kompetentinga už teisėjų mokymus, teisėjų skyrimą ar paaukštinimą, jos skyriai, atsakingi už šias funkcijas, turi būti aiškiai atskirti vieni nuo kitų.

19. Siekdama apsaugoti instituciją nuo netinkamos išorės įtakos, CCJE rekomenduoja, kad teismai arba kita nepriklausoma institucija, atsakinga už teisėjų mokymų organizavimą ir priežiūrą, skirtų šios įstaigos vadovus ir dėstytojus.
20. Svarbu, kad mokymus vestų teisėjai ir kiekvieno mokomo dalyko specialistai. Dėstytojus reikėtų pasirinkti iš geriausiųjų tos profesijos atstovų, o institucija, atsakinga už mokymus, turėtų kruopščiai juos atrinkti atsižvelgdama į dėstomo dalyko žinias ir dėstytojų išsilavinimą.
21. Kai teisėjai yra atsakingi už mokymus, svarbu, kad jie išsaugotų santykį su teismų praktika.
22. Už teisėjų mokymus atsakinga institucija turi apibrėžti ir peržiūrėti mokymo metodus. Taip pat turėtų būti rengiami reguliari dėstytojų susitikimai, kurių metu būtų galima pasidalinti patirtimi ir pagerinti darbo metodus.

III. Įvadiniai mokymai

a. Ar mokymai turėtų būti privalomi?

23. Akivaizdu, kad savo karjeros pradžioje į pareigas paskirti teisėjai turi būti apmokyti. Klausimas, ar jiems būtini mokymai, išskyla tik, pavyzdžiui, bendrosios teisės valstybėse, kur teisėjai atrenkami iš geriausių teisininkų, jau turinčių patirties.
24. CCJE nuomone, abi grupės asmenų turėtų dalyvauti įvadinuose mokymuose – abiem grupėms asmenų teisėjo pareigos yra nauja profesija, kuri apima daug įvairių sričių, ypač profesinę teisėjų etiką, teismo procesą ir santykius su asmenimis, dalyvaujančiais teismo procese.
25. Kad būtų galima tinkamai planuoti ir pritaikyti mokymų programas, svarbu atsižvelgti ir į specifinius teisėjų atrankos būdus – patyrę teisininkai turi būti mokomi tik to, kas reikalinga jų naujai profesinei veiklai. Nedidelėse valstybėse, kuriose yra mažai teisėjų, vietinių mokymų galimybės gali būti labiau ribotos ir neformalios, tačiau tokios valstybės gali pasinaudoti bendromis su kitomis valstybėmis mokymų galimybėmis.
26. Todėl CCJE rekomenduoja privalomą įvadinį teisėjų mokymą, pritaikant mokymų programas ir atsižvelgiant į paskirto teisėjo profesinę patirtį.

b. Įvadinio mokymo programa

27. Įvadinio mokymo programa ir mokymų intensyvumas priklauso nuo pasirinkto teisėjų atrankos metodo. Mokymus turėtų sudaryti ne tik techninės instrukcijos, kaip teisėjams susidoroti su bylomis – reiktų atsižvelgti ir į socialinio sąmoningumo ir įvairių situacijų valdymo poreikį, atskleidžiant visuomenės gyvenimo sudėtingumą. Be to, užsienio valstybių sienų atvėrimas numato, kad ateityje teisėjai bus ir Europos teisėjai, todėl turės daugiau žinoti apie Europoje svarstomas problemas.
28. Dėl teisėjų mokymų sistemų Europoje įvairovės CCJE rekomenduoja:

- i. kad visi į teisėjus paskirti asmenys prieš pradėdami eiti savo pareigas turėtų arba įgytų žinių apie nacionalinę ir tarptautinę materialinę teisę ir procesą;

- ii. kad mokymų programos, labiau pritaikytas profesinei teisėjų veiklai, nustatytų už mokymus atsakinga institucija, dėstytojai ir patys teisėjai;
  - iii. kad šios teorinės ir praktinės mokymų programos neapsiribotų vien tik teisės srities aspektais, bet į jas būtų įtrauktas ir etikos mokymas, mokymai apie kitas su teisine veikla susijusias sritis, pvz.: bylų valdymas ir teismų administravimas, informacinės technologijos, užsienio kalba, socialiniai mokslai ir alternatyvūs ginčų sprendimo būdai;
  - iv. garantuojant bei sustiprinant teisėjų nešališkumo/atvirumo jausmą, mokymai turėtų būti pliuralistiniai;
  - v. atsižvelgiant į ankstesnę patirtį, mokymai būtų tinkamos trukmės ir nebūtų formalūs.
29. CCJE rekomenduoja organizuoti ir bendrus mokymus su kitų teisinių profesijų atstovais (pvz., teisininkams ir prokurorams valstybėse, kur prokurorai vykdo kitas funkcijas nei teisėjai). Tokia praktika paskatintų geresnį žinių įsisavinimą ir tarpusavio supratimą tarp teisėjų ir kitų profesijų atstovų.
30. CCJE taip pat pastebėjo, kad daugelyje valstybių teisėjais gali tapti tik asmenys, turintys profesinės patirties. Kol šio modelio negalima pritaikyti visose valstybėse, o sistema, apimanti įvairius kandidatų atrankos būdus, taip pat turi privalumų ir atrenka įvairaus išsilavinimo teisėjus, labai svarbu, kad iš karto po universiteto baigimo priimti kandidatai įvadinio mokymo metu įgytų patirties ir profesinėje aplinkoje (teisininko patirties įmonėse ir t. t.).

IV. Kvalifikacijos kėlimas

31. Išskyrus pagrindines žinias, kurias teisėjai turi įgyti prieš pradėdami eiti savo pareigas, jie taip pat yra „pasmerkti nuolatiniam studijavimui ir mokymuisi“ (žr. R. Jansen pranešimą „Kaip parengti teisėjus, kad jie būtų kompetentingi teisėjai“, dok. CCJE-GT (2003) 3).
32. Šie mokymai tapo būtinybe ne tik dėl įstatymų pakeitimų, technikos progreso ir žinių, reikalingų tinkamai atlikti pareigas, kiekio, bet ir dėl daugelyje valstybių egzistuojančios galimybės naujai priimtiems teisėjams priskirti naujų pareigų. Todėl kvalifikacijos kėlimo programos turėtų pasiūlyti mokymus, susijusius su karjeros permainomis, pavyzdžiui, perkelti iš teismo, nagrinėjančio baudžiamąsias bylas, į teismą, nagrinėjančią civilines bylas; pradėjus dirbti specialiuose teismuose (pvz., šeimos teismuose, teismuose nepilnamečių byloms nagrinėti ar socialiniuose teismuose) ar įgijus naujų pareigų (pirmininkavimas teisėjų kolegijai arba teismui). Gali būti įtvirtinta, kad pareigos pakeičiamos ar papildomos pareigos suteikiamos su sąlyga, kad pretendentas dalyvaus atitinkamuose mokymuose.
33. Organizuoti teisėjų kvalifikacijos kėlimą yra labai svarbu, nes visuomenė turi teisę naudotis kvalifikuoto teisėjo paslaugomis, todėl tai būtina skatinti ir pačiuose teismuose.
34. Kvalifikacijos kėlimas negali būti privalomas, nes tuomet jis taptų biurokratinis ir formalus. Siūlomi mokymai turi sudominti teisėjus, kad jie patys norėtų juose dalyvauti, nes savanoriškas apsisprendimas dalyvauti mokymuose – patikimiausia mokymų veiksmingumo garantija. Šis procesas turėtų palengvėti užtikrinus, kad kiekvienas teisėjas supranta, jog turi moralinę pareigą tobulinti ir atnaujinti savo žinias.

35. CCJE tęstinių mokymų kontekste taip pat skatina bendradarbiauti bendrųjų interesų klausimais (pvz., nauji įstatymai) su kitomis profesinėmis institucijomis, kurios atsakingos už tęstinius mokymus.
36. Toliau CCJE išreiškia savo pageidavimą rengti tęstinius teisinius mokymus, kurie apimtų visų lygių teismus. Jeigu yra galimybė, tokiuose mokymuose turėtų dalyvauti skirtingų pakopų teismų teisėjai, kad jie galėtų tarpusavyje pasikeisti nuomonėmis. Tokiu būdu būtų suskaidytos nusistovėjusios hierarchijos tendencijos ir vienos pakopos teismo teisėjas būtų informuotas apie kitos pakopos teismo problemas ir reikalus. Tai taip pat paskatintų darnų ir nuolatinį teisėjų bendradarbiavimą.
37. Todėl CCJE rekomenduoja:
  - i. kad kvalifikacijos kėlimas būtų pagrįstas savanorišku teisėjų dalyvavimu;
  - ii. kad kvalifikacijos kėlimas būtų privalomas tik išskirtiniais atvejais (teismų ar kitos atsakingos institucijos sprendimu), pavyzdžiui, paskyrus teisėją į naujas pareigas, pradėjus dirbti kito pobūdžio darbą ar priskyrus naujų funkcijų, taip pat esminių įstatymo nuostatų pakeitimo atveju;
  - iii. kad mokymų programos būtų rengiamos dalyvaujant teismams atstovaujančiai institucijai arba kitai už įvadinius mokymus ir kvalifikacijos kėlimą atsakingai institucijai, taip pat dėstytojams ir patiemis teisėjams;
  - iv. kad šios programos, įgyvendinamos prižiūrint aukščiau nurodytoms institucijoms, apimtų teisės ir kitas su teisėjų atliekamomis pareigomis susijusias sritis ir atitiktų jų poreikius (žr. 27 punktą);
  - v. kad patys teismai skatintų savo narius lankyti kvalifikacijos kėlimo kursus;
  - vi. kad programos skatintų kurti ir vyktų tokioje aplinkoje, kur skirtingų teismų ir pakopų teisėjai galėtų susitikti ir pasidalinti savo patirtimi, rasti bendrų sprendimų;
  - vii. kadangi mokymai yra teisėjo moralinė pareiga, valstybės narės taip pat turi pareigą skirti finansavimą, laiko ir kitų priemonių, būtinų teisėjų dalyvavimui kvalifikacijos kėlimo kursuose.

V. Mokymų vertinimas

38. Siekiant pagerinti teisėjų mokymų kokybę, už mokymus atsakingos institucijos turėtų dažniau vertinti mokymų programas ir metodus. Šiame procese svarbi mokymų dalyvių nuomonė, kurią galima išsiaiškinti naudojant tinkamas priemones (klausimynus, apklausas).
39. Akivaizdu, kad dėstytojų veikla mokymų metu turėtų būti kontroliuojama, tačiau teisėjų, kaip mokymų dalyvių, veiklos įvertinimo klausimas vis dar išlieka abejotinas. Kvalifikacijos kėlimas gali būti išties teisėjams naudingas, jeigu savanoriškas bendravimas neįtakoja jų karjeros.
40. CCJE mano, kad valstybėse, kuriose teisėjai dalyvauja mokymuose jau savo karjeros pradžioje, būtina įvertinti įvadinių mokymų rezultatus, siekiant užtikrinti, kad būtų paskirti geriausi teisėjai. Valstybėse, kurios teisėjus atrenka iš plataus patyrusių teisininkų rato, objektyvaus vertinimo metodai taikomi prieš paskiriant kandidatą į teisėjo pareigas, todėl mokymai pradedami tik tuomet, kai kandidatas jau atrinktas. Tokioms valstybėms įvadinio mokymo įvertinimas nėra aktualus.
41. Vis dėlto yra svarbu, kad kandidatai būtų teisiškai apsaugoti nuo savivalės vertinant jų darbą. Be to, valstybėse, kuriose teisėjai į pareigas skiriami laikinai, teisėjo nušalinimas

nuo pareigų mokymų laikotarpio pabaigoje turėtų būti vykdomas atsižvelgiant į teisėjų teisines garantijas dėl jų nušalinimo.

42. Atsižvelgdama į aukščiau aptartą atvejį, CCJE rekomenduoja:

- i. mokymų programas ir metodus turėtų dažnai vertinti už teisėjų mokymus atsakingos institucijos;
- ii. iš esmės dalyvavimas teisėjų mokymuose neturėtų būti kokybinio vertinimo objektas; į patį dalyvavimo faktą galėtų būti atsižvelgiama vertinant teisėjų profesinę veiklą;
- iii. vis dėlto teisėjų veikla mokymuose turėtų būti įvertinta tuo atveju, jeigu įvertinimas yra būtinas, nes kai kuriose valstybėse įvadiniai mokymai yra teisėjų skyrimo į pareigas proceso dalis.

VI. Europos teisėjų mokymai

43. Nepriklausomai nuo teisėjų pareigų pobūdžio nė vienas teisėjas negali ignoruoti Europos teisės, ar tai būtų Europos žmogaus teisių konvencija, ar kitos Europos Tarybos konvencijos, ar Europos Sąjungos sutartis ir su ja susiję teisės aktai, nes teisėjai privalo tiesiogiai taikyti šiuos aktus savo sprendžiamose bylose.
44. Siekdama paskatinti šį esminį teisėjų darbo aspektą, CCJE pataria, kad valstybės narės, sustiprinusios Europos teisės studijas universitetuose, taip pat turėtų skatinti įtraukti šią temą į teisėjams siūlomas įvadinio mokymo ir kvalifikacijos kėlimo programas, ypatingą dėmesį skiriant jos praktiniam taikymui kasdienėje veikloje.
45. Ji taip pat rekomenduoja sustiprinti Europos tinklą (Lisabonos tinklas), kad už teisėjų mokymus atsakingi asmenys ir subjektai galėtų dalintis informacija, kuri skatina mokymus, susijusius su bendrais interesais ir lyginamąja teise. Šio tinklo funkcionavimas gali būti efektyvus tik tuo atveju, jeigu kiekviena valstybė narė parems jį, įsteigdama už teisėjų mokymus atsakingą instituciją, kaip nurodyta šio dokumento II skyriuje, ir užtikrins visos Europos bendradarbiavimą šioje srityje.
46. Be to, CCJE mano, kad kitų institucijų, siekiančių suvienyti teisėjų mokymo institucijas Europoje, ypač priklausančias Europos teisėjų mokymo tinklui, bendradarbiavimas gali būti veiksmingas viso kontinento teisėjų mokymo programų ir metodų koordinavimui ir suderinimui.